

**Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Географічний факультет
Кафедра економічної та соціальної географії**

**Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej**

**Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza
w Częstochowie
Wydział Nauk Społecznych**

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

**Матеріали X Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції
(м. Луцьк, 15–16 травня 2025 р.)**

**Луцьк
2025**

УДК 911.3:30/33(082)

С 90

Рекомендовано до друку Вченою радою географічного факультету
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 9 від 12 травня 2025 р.)

Рецензенти:

Нємець Л. М. – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Матвійчук Л. Ю. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів : матеріали
С 90 X Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / за ред. Ю. М. Барського та В. Й. Лажніка, м. Луцьк, 15–16 травня 2025 р. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2025. 215 с.

ISBN 978-617-8279-53-0

У збірнику висвітлюються проблеми сучасної географічної та економічної науки, які були розглянуті на X Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції. Розкриваються питання теорії та методології географічних досліджень, регіональних економічних студій, регіонального розвитку та просторового планування, освітніх технологій у географії та економіці, а також проблеми суспільно-географічних, природно-географічних, рекреаційно-туристських досліджень Волині та прилеглих територій.

Для широкого кола фахівців, які працюють у сфері географії, економіки, державного управління, освіти, рекреації та туризму, краєзнавства. Видання також буде корисним для вчителів, аспірантів та студентів, а також усіх, хто цікавиться проблемами регіональних досліджень.

ISBN 978-617-8279-53-0

© Волинський національний університет
імені Лесі Українки, 2025

© Колектив авторів, 2025

2. *Підтримувати сталий туризм.* Важливо уникати масового туризму, зберігаючи природну та культурну спадщину. Доцільно підтримувати місцеві громади та локальні бізнеси.

3. *Використати цифрові технології.* Впровадження віртуальних екскурсій, QR-кодів, мобільних додатків підвищить привабливість для туристів молодшого покоління.

4. *Розвивати партнерства.* Співпраця між муніципалітетами, ТІЦами, громадськими організаціями та приватними ініціативами може забезпечити ефективний розвиток туризму.

Висновки. Малі міста Тернопільської області мають значний туристичний потенціал, що базується на унікальній комбінації культурних, історичних та природних ресурсів. Проте для реалізації цього потенціалу необхідна системна політика підтримки, інвестиції в інфраструктуру, промоція на регіональному та національному рівнях. Сталий розвиток туризму в цих містах може стати не лише економічним, а й соціокультурним драйвером територіального зростання.

Список використаних джерел: 1. Гнатюк О. Малі міста як центри регіонального розвитку. *Регіональна економіка*. 2021. № 3. С. 45–53. 2. Державна служба статистики України. Туристична діяльність в Україні у 2022–2023 рр. URL: <https://ukrstat.gov.ua> 3. Ковальчук І. Культурна спадщина як основа для формування туристичних маршрутів. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2022. Вип. 61. С. 123–129.

УДК 553.04(477.81)

Ільїна Ольга

olga777ilyina@gmail.com

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ГЕОПРОСТОРОВИЙ АНАЛІЗ, ТИПІЗАЦІЯ Й МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОВУВАННЯ ОЗЕРНИХ САПРОПЕЛІВ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ У САНАТОРНО-КУРОТНОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Лікувально-оздоровчий туризм ґрунтується на використанні природних ресурсів: мінеральних вод, лікувальних грязей і кліматичних умов, які у поєднанні один з одним здійснюють позитивний лікувальний ефект. Тематика дослідження є важливою, актуальною та своєчасною у зв'язку з тим, що останнім часом вітчизняний ринок лікувально-оздоровчого туризму зазнає трансформаційних процесів. Передусім це пов'язано зі зміною особливостей попиту на лікувально-оздоровчі послуги. Популярним стає здоровий спосіб життя, зростає кількість осіб, які підтримують належну фізичну форму. Санаторно-оздоровчі заклади перестають бути місцем лікування та відпочинку й стають поліфункціональними оздоровчими центрами, розрахованими на значне коло рекреантів. Тому необхідно удосконалювати курортні послуги та раціонально використовувати природні лікувальні ресурси.

Санаторно-курортний комплекс є одним із пріоритетних напрямів розвитку оздоровчого туризму України й регіону зокрема. Для розвитку лікувального туризму Північно-Західний регіон України має всі природно-ресурсні передумови, які представлені мальовничими поліськими ландшафтами, сприятливим кліматом, наявністю значної кількості природних водоем, придатних для купально-пляжного відпочинку, лікувальними грязями, мінеральними водами та санаторно-курортною

інфраструктурою. Однак, у нинішніх умовах основні оздоровчі чинники регіону не використовуються повною мірою або й взагалі.

Важливим складником природно-ресурсної бази оздоровчого комплексу є природні лікувальні ресурси. Оцінювання природних лікувальних ресурсів передбачено Законом «Про Курорти», наказом «Про створення та введення Державного кадастру природних лікувальних ресурсів» та наказу «Про затвердження порядку створення та ведення Державного кадастру природних територій курортів [1].

У Рівненській області вивчено озерні сапропелі шляхом детальної розвідки на 37 водоймах. У них розвідано за категорією А+С₂ 13 900,1 тис. т сапропелю. До балансових запасів належить 8381,3 тис. т, що становить 60,32 % від розвіданих. Пошуково-оцінювальні роботи виконані на 18 озерах, у яких розвідано 7012,8 тис. т сапропелевих відкладів за категорією С₂. До балансових запасів належить 2152,0 тис. т, або 30,6 % [2; 3].

Величина розвіданих запасів сапропелю за категорією А становить 6887,2 тис. т, із яких 6229,2 тис. т, або 90,4 % належать до балансових. На 37 озерах до прогнозних ресурсів віднесено 17 054,6 тис. т сапропелю, у тому числі шість озер мають загальні запаси його 5299,2 тис. т і належать до заповідних територій. Найбільш забезпечені розвіданими запасами сапропелю є Вараський район (9631,7 тис. т) (табл. 1).

Таблиця 1

**Родовища озерного сапропелю у Рівненській області
(розраховано за фондовими матеріалами ДНВП «Геоінформ України»)**

Адміністративні райони	Кількість	%	Геологічні запаси , тис. т	%
Вараський	34	65	9631,7	69
Дубенський	–	–	–	–
Сарненський	12	32	3049,5	22
Рівненський	1	3	1218,2	9
Всього	37	100	13 899,0	100

Розвідані запаси (балансові) сапропелю кластогенного типу становлять 3877,4 тис. т, або 46,3 % від загальної кількості по області, змішаного – 3832,0 тис. т (45,7 %), біогенного 672,5 тис. т (8 %) (табл. 2).

Таблиця 2

**Запаси озерного сапропелю у Рівненській області за типами
(розраховано за фондовими матеріалами ДНВП «Геоінформ України»)**

Район	Усього розвідано, млн т кат. А, кат. С ₂	Тип сапропелю		
		біогенний	кластогенний	змішаний
		кількість, млн ткат. А кат. С ₂	кількість, млн т кат. А кат. С ₂	кількість, млн т кат. А кат. С ₂
Вараський	3,3	0,4	1,5	1,4
	1,3	0,2	0,7	0,4
Дубенський	–	–	–	–
Рівненський	1,2	–	–	1,2
	–	–	–	–
Сарненський	1,6	–	0,8	0,7
	0,7	–	0,6	0,1

Кластогенний тип сапропелю складають такі його види: органо-мінеральний – 1732,3 тис. т, органо-глинистий – 1940,7 тис. т, діатомово-глинистий – 61,5 тис. т. Змішаний тип представлений: органо-вапняковим видом – 262,0 тис. т; глинисто-вапняковим – 1010,9 тис. т; вапняковим – 608,4 тис. т; органо-залізистим видом – 1949,9 тис. т. Запаси біогенного типу сапропелю незначні. Вони представлені такими видами: змішано-водоростевим – 280,3 тис. т; торф'янистим – 225,9 тис. т; зоогенно-водоростевим – 166,1 тис. т.

Балансові запаси сапропелю кластогенного типу – найбільші й складають 3876,6 тис. т або 46,4 % від загальної кількості у регіоні. Кластогенний тип сапропелю представлений такими видами: органо-мінеральний – 1732,4 тис. т, органо-глинистий – 1940,7 тис. т, діатомово-глинистий – 61,5 тис. т. Такі сапропелі зазвичай розміщені у профундалі й перекриті іншими видами донних відкладів.

Значно менше поширені у регіоні сапропелі змішаного типу, який представлений органо-вапняковим видом – 262,1 тис. т; глинисто-вапняковим – 1019,9 тис. т; вапняковим – 608,3 тис. т та унікальним за своїми походженням – органо-залізистим видом – 1949,8 тис. т. Органо-вапнякові сапропелі застосовуються в якості органічних добрив та меліорантів для нейтралізації малопродатних для сільськогосподарського виробництва кислих ґрунтів.

Найцінніші для практичного використання сапропелі біогенного типу є найменше поширеними. Вони представлені такими видами: змішано-водоростевим – 280,3 тис. т; торф'янистим – 226,4 тис. т; зоогенно-водоростевим – 166,1 тис. т. Найбільше таких видів зосереджено у Вараському адміністративному районі – 571,1 тис. т. Такі сапропелі можуть використовуватися у сільськогосподарському виробництві, ветеринарії, для приготування медичних препаратів і в якості бальнеогрязевих сумішей.

Найбільші запаси озерного сапропелю (понад 300 тис. т) зосереджені у озерах Нобель (4307,9 тис. т), Островське (700,5 тис. т), Островацьке (577,0 тис. т), Сосне (555,7 тис. т), Луко (513,0 тис. т), Велике (403,3 тис. т), Любитівське (366 тис. т), Озеро (351,7 тис. т), Велике Друге (308,0) Вараського адміністративного району; Верхнє (792,3 тис. т), Карасин (510,1 тис. т), Озерське (413,2 тис. т), Велике Почаївське (363,0 тис. т) Сарненського; Мар'янівське (1218,3 тис. т) Рівненського адміністративного району.

Родовища характеризується специфічною будовою та властивостями сапропелевих покладів, лімнологічними й іншими особливостями [5; 7]. Рентабельними для господарського освоєння є водойми площею до 0,5 км², глибиною води до 4 м та середньою товщею сапропелю більше 1,5 м. При оцінці сапропелів значну увагу слід приділяти їхньому хімічному складу. Поєднання основних органічних та мінеральних компонентів складають певну індивідуальність кожного типу відкладів [6]. У табл. 3 наведена промислова характеристика перспективних до використання родовищ озерного сапропелю Рівненської області.

Розвідані запаси сапропелю вивчені головним чином із метою сільськогосподарського використання – на придатність в якості добрив і кормових добавок. Видобуток сапропелю у Рівненській області у сучасних умовах не здійснюється.

Сапропель хоча й є цінною органо-мінеральною сировиною, однак має й негативний вплив на екологічний стан водойм, оскільки при його нагромадженні посилюються процеси евтрофікації, у результаті яких озера втрачають здатність до самоочищення та заболочуються. Озерні екосистеми таких зазнають деградації. Оптимальним у таких ситуаціях вбачаємо заходи з екскавації відкладів, для зменшення його біогенного впливу на озерну екосистему. Освоєння озерних родовищ сапропелю сприятиме відновленню водно-стокового режиму водойми й забезпечить цінною сировиною різноманітні галузі господарства.

**Родовища сапропелю Рівненської області
та їхня промислова характеристика [4]**

Характеристика родовища	Родовища			
	озеро Більське	озеро Вежиця	озеро Бухове	озеро Сосно
Площа сапропелю, км ²	0,21	0,33	0,08	0,72
Площа сапропелю в межах водн поверхні, км ²	0,09	0,23	0,08	0,72
Середня глибина сапропелю в промислових межах, м	4,15	0,65	4,39	2,16
Середня глибина сапропелю в межах водної поверхні, м	6,61	0,81	4,88	2,14
Середня глибина води, м	2,11	0,72	1,02	1,78
Об'єм сапропелю в межах водної поверхні, тис. м ³	534,61	172,82	537,02	1500,72
Об'єм води, тис. м ³	170,01	164,02	81,01	1917,02
Загальні (балансові) запаси в промислових межах, тис. м ³	852,81	209,91	394,22	1500,72
Загальні (балансові) в межах водної поверхні, тис. т	105,31	50,62	64,02	555,72
Вологість, %	92,39	89,02	94,91	86,72
Зольність, %	31,52	58,52	22,32	53,41
CaO, % на суху речовину	2,12	2,28	2,39	10,57
Fe ₂ O ₃ , % на суху речовину	1,69	4,05	4,97	4,14
P ₂ O ₅ , % на суху речовину	0,14	1,24	0,48	0,73
K ₂ O, % на суху речовину	0,38	0,23	0,12	0,55
Na ₂ O, % на суху речовину	0,12	0,08	0,06	0,22
S _{заг.} , % на суху речовину	1,26	1,48	1,33	1,28
pH	4,54	6,37	6,35	7,32

На території регіону наявні сапропелі практично всіх типів, класів і видів. Найпоширеніші: органо-глинистий – 1940,7 тис. т, органо-залізистий та вапняково-залізистий – 1949,8 тис. т, органо-піщанистий – 1732,4 тис. т та глинисто-вапняковий – 1010,9 тис. т. Загальні запаси за категоріями А+С₂, розраховані на основі фондових матеріалів, – становлять 13 900,0 тис. т (балансові становлять – 8377,1 тис. т). Переважна більшість із озерних родовищ сапропелю мають запаси понад 100 тис. т, та площу до 0,5 км². Глибина залягання відкладів (глибина води – до 6,8 м, товща сапропелю – від 0,9 м) в озерах придатна для промислової екскавації з використанням гідромеханізованої техніки.

Здійснений аналіз ресурсів, особливостей поширення озерних сапропелів Рівненської області, засвідчує, що на території регіону наявні значні їх запаси (8377,1 тис. т). У результаті оцінки, встановлено, що в регіоні наявні значні перспективні для бальнеологічного використання ресурси сапропелю. Для використання у грязелікуванні найкраще підходять сапропелі органічного та органо-силікатного класів, запаси яких становлять 4403,1 тис. т (органічний – 668,5 тис. т, органо-силікатний – 3734,6).

Список використаних джерел: 1. Державний кадастр природних лікувальних ресурсів. Здобутки і перспективи : монографія / за ред. К. Д. Бабова, О. М. Нікіпелової, А. В. Мокієнко. Одеса : Фенікс, 2017. 150 с. 2. Ільїн Л. В. Лімнокомплекси Українського Полісся. У 2-х т. Т. 2 : Регіональні особливості та оптимізація. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 400 с. 3. Шевчук М. Й. Сапропелі України: запаси якості та перспективи

використання. Луцьк : Надстир'я, 1996. 384 с. 4. Ilyina O. V. Lake sapropels of the North-Western region of Ukraine: features of distribution, resources, prospects for use in balneological practice. Scientific aspects of conserving and restoring natural resources under the modern development of society : Scientific monograph. Riga : Baltija Publishing, 2024. P. 474–489. 5. Ilyina O. V., Pasichnyk M. P. Physical, chemical and microbiological characterization of the bottom sediments of the Volyn region lakes and the possibilities of their use in mud treatment. Scientific and educational dimensions of natural sciences : Scientific monograph. Riga : Baltija Publishing, 2023. P. 341–357. 6. Ilyin L. V. Geochemical peculiarities of bottom sediments in polytypic lakes of Ukrainian Polissya. *Limnological Review*. 2002. № 2. P. 155–163. 7. Pasichnyk M. P., Ilyin L. V., Ilyina O. V. Composition and Properties of Bottom Sediments of the Shatsk Lakes (West Polesia of Ukraine). *17th International Conference Monitoring of Geological Processes and Ecological Condition of the Environment*. 2023. Vol. 2023, P. 1–5.

УДК 338.48(477.82)

Зінчук Борис, Новосад Оксана

boriszincuk@gmail.com; Novosad.Oksana@vnu.edu.ua

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОВЕЛЬСЬКОГО РАЙОНУ: РЕСУРСИ, МОЖЛИВОСТІ, ПЕРСПЕКТИВИ

Розвиток території забезпечується наявними ресурсами й їх раціональним використанням. Туристично-рекреаційні ресурси мають властивість відновлювати та розвивати фізичні й духовні сили людини. У процесі класифікації ресурсів більшість дослідників розподіляють їх на три складники: природні, історико-культурні, соціально-економічні. У процесі децентралізації кожна громада, об'єднавши навколишні населені пункти, отримала певні природні, земельні, економічні, фінансові та інші ресурси, розміщені в межах цих територій. Унаслідок реформування територіальні громади (ТГ), особливо прикордонні, отримали можливість розширення транскордонного співробітництва, зокрема у туристично-рекреаційній сфері. Наявні ресурси дають підстави для соціально-економічного розвитку цих територій [6].

Із 2015 р. в Україні з прийняттям Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [2], що окреслив шляхи та умови об'єднання сільських, селищних та міських рад, враховуючи природні, історичні, економічні особливості території, у єдині потужні та самодостатні адміністративні одиниці, розпочалася децентралізація та фактично адміністративно-територіальна реформа. Законодавча база децентралізаційних процесів дозволила створити в рамках цієї реформи на теренах Волинської області 54 громади, що увійшли 17 липня 2020 р., після прийняття Верховною Радою України постанови № 807-ІХ «Про утворення та ліквідацію районів» до складу чотирьох районів, зокрема й Ковельського.

У складі Ковельського району функціонує 380 населених пунктів, об'єднаних у 23 територіальні громади. Площа району склала 7708,7 км². Населення на 01.01.2021 р. – 269 595 осіб. Густота населення – 35,0 ос./км². Центром району є м. Ковель [1; 4]. Територія району займає частину Поліської низовини, середня абсолютна висота якої 165 м над рівнем моря.

За даними Управління екології та природних ресурсів Волинської обласної державної адміністрації, [1] в межах Ковельського району знаходиться 136 територій (8 загальнодержавного та 128 місцевого значення) та природоохоронні об'єкти

Наукове видання

Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів

Матеріали X Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
(м. Луцьк, 15–16 травня 2025 р.)
(українською, англійською, польською мовами)

Друкується в авторській редакції.

Відповідальність за зміст публікацій
та достовірність даних несуть автори

Верстка: *В. Й. Лажнік*
Коректура: *С. О. Пугач*
Обкладинка: *Н. Бринчук*

Підписано до друку 14.05.2025 р. Формат 60x84/16.
Ум. друк. арк. 17,61. Зам. 210. Тираж 100.
Папір офсетний. Гарнітура Arial. Друк цифровий.

Видавець і виготовлювач ФОП Мажула Ю. М.
43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 47/35.
Тел. моб. 096 61 66 277, e-mail: y.mazhula@gmail.com
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 7662 від 07 вересня 2022 року

Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів : матеріали
С 90 X Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / за ред. Ю. М.
Барського та В. Й. Лажніка, м. Луцьк, 15–16 травня 2025 р. Луцьк : ФОП
Мажула Ю. М., 2025. 215 с.

ISBN 978-617-8279-53-0

У збірнику висвітлюються проблеми сучасної географічної та економічної науки, які були розглянуті на X Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції. Розкриваються питання теорії та методології географічних досліджень, регіональних економічних студій, регіонального розвитку та просторового планування, освітніх технологій у географії та економіці, а також проблеми суспільно-географічних, природно-географічних, рекреаційно-туристських досліджень Волині та прилеглих територій.

Для широкого кола фахівців, які працюють у сфері географії, економіки, державного управління, освіти, рекреації та туризму, краєзнавства. Видання також буде корисним для вчителів, аспірантів та студентів, а також усіх, хто цікавиться проблемами регіональних досліджень.

УДК 911.3.30/33(082)